

סיכום

חובה לעשות את מעשי הפרה האדומה במקום טהור, ואם נעשתה במקום הידוע כטמא – פסולה. שחט במקום שאינו בדוק – לדעת ריש לקיש הפרה פסולה, וכתבו תוס' שגם הוא מודה שהפרה כשרה מדאורייתא. לדעת ר' יוחנן, על פי רוב המפרשים, הפרה כשרה, ובאור שמח חולק. דברי הרמב"ם בפירוש המשנה נוטים לדעת ר' יוחנן.

העצמות שנמצאו בדיר העצים, שם כתב הרמב"ם: "לא חפרו בקרקע לראות שמא יש שם קבר, אלא ליקטו מה שמצאו בלבד, ולא גזרו טומאה מחמתה על ירושלים, אלא הניחוה בחזקת טהרה ככל ארץ ישראל, כמו שנתבאר בגמרא פרק אחרון דזבחים, וכל זה נכון". הרמב"ם נוקט כאן כר' יוחנן, שטהרת דיר העצים איננה דין מיוחד לירושלים, כפי שתירצה הגמ' לדעת ריש לקיש, אלא זהו הדין בכל ארץ ישראל.

מערכה רצה. המקום הראוי לשריפת פרה אדומה (קיגא)

לרמב"ם שיטה אחרת בעניין זה. בפירושו למשנתנו כתב: "ודינה שתשרף על עצים סדורים כעין גת במקום שהיא נשחטת בהר המשחה". ובפרה פ"ג מ"ט כתב: "כאשר אחזה בה האש ובערו העצים והרסה האש אותה המערכה שהיו העצים ערוכים נקרא כל אותו המקום גת, מפני שהוא דומה לגת כאשר סוחטין בה את הענבים, שיסור סדורם ונסחטין מקצת הגרגרים ונשארין מקצתן". פירושו אינם זהים, אבל הצד השווה שבהם שלא מדובר על גומא וחפירה, אלא על צורה מסוימת של המערכה. אכן, הרמב"ם בהל' פרה אדומה אינו מזכיר כלל את ה"גת", ואת המשנה "שרפה חוץ מגיתה או בשתי גתות" הביא (ד"א) בנוסח: "שרפה חוץ ממערכתה... או... בשתי מערכות"¹.

בגמ' כאן נאמרו פירושים שונים ל"חוץ מגיתה": חוץ מן המקום שנבדק מטומאה (ריש לקיש, וראה במערכה הקודמת), או לפנים מחומת ירושלים (רבי יוחנן, ראה להלן). נראה שאין כוונת הדברים לפרש את המילה "גת", אלא לפרש ש"חוץ מגיתה" היינו מחוץ למקום הראוי לגיתה, כל אחד כשיטתו.

שחיטה ושריפה שלא כנגד פתח ההיכל

הגמ' מביאה מחלוקת אמוראים בשאלה האם חובה לשחוט את הפרה כנגד פתח ההיכל דווקא. רב אדא בר אהבה סובר שחובה לשחוט כנגד הפתח, על פי היקש "ושחט... והיזה... אל נוכח פני אהל מועד". הגמ', על פי הנוסח שלפנינו², מביאה מחלוקת בדבר: ר' יוחנן סובר כרב אדא, ואילו ריש לקיש חולק על היקש זה, ודורש: "והוציא אותה אל מחוץ למחנה ושחט" – כל שמחוץ למחנה כשר לשחיטה.

מחלוקת נוספת קיימת באשר לחובה לשרוף את הפרה כנגד הפתח: ר' יוחנן מחייב זאת, על פי היקש בין ההזאה

נאמר בתורה בעניינה של פרה אדומה: "ונתתם אותה אל אלעזר הכהן והוציא אותה אל מחוץ למחנה ושחט אותה לפניו. ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו והיזה אל נוכח פני אהל מועד מדמה שבע פעמים. ושרף את הפרה לעיניו..." (במדבר יט, ג-ה). נאמר כאן שהזאת דם הפרה צריכה להיות לכיוון פתח אהל מועד (שהוא "פני האהל"), ומכאן שההזאה נעשית ממזרח למקדש. הסוגיה עוסקת בהגדרת המקום המדויק הראוי להזאה ולשאר מעשי הפרה: שחיטתה ושריפתה.

גת" - מהי?

משנתנו מכנה את מקום שריפת הפרה "גת", וכן לשון המשנה במסכת פרה (פ"ג מ"י): "נבקעה ועמד חוץ מגיתה, נטל עץ ארוך... והשליך לתוך שריפתה". ושם (פ"ד מ"ב): "שרפה חוץ מגיתה... פסולה". מה פשר הכינוי? רש"י (קיב, א ד"ה גתה) מפרש שהגת היא מקום עמוק, כלומר שהפרה נשרפה בתוך חפירה, וכן כתבו תוס' (ד"ה פרת) והערך (ערך גת א).

בתוספתא בפרה (ג, ו-ז) הוזכרה הגת כמושג שונה ממערכת העצים שבה נשרפת הפרה: "מקום גיתה ומערכתה ובית הטבילה היו חלולין מפני קבר התהום". "פקע מעורה ומשערה ומבשרה חוץ לגיתה – יחזיר... חוץ למערכתה – הרי זה מרבה עליו עצים ושורפו במקומו". נראה, אפוא, שהוכן מקום עמוק לשריפת הפרה, ובמרכזו מערכת העצים שעליה היא נשרפת. מסתבר שהחפירה נועדה להגן על הפרה מפני הרוח העזה שמצויה בהר הזיתים, רוח שעלולה לכבות את האש או לפזר חלקים מן הפרה ואפרה (ראה בתוספתא הנ"ל על פקיעת שערה). עם זאת, עומק החפירה היה כזה שאיפשר לכהן השורף את הפרה לראות את פתח ההיכל.

1. הראב"ד (שם) כותב שהגת היא הרחבה של מקום השריפה, וטוען שהרמב"ם "סבור גתה ומערכתה שני מקומות הן", והדברים מעוררים תמיהה, שכן דווקא מהלכה זו מבואר שלרמב"ם זהו מקום אחד (נראה שלכן כתב הכסף משנה שלראב"ד היתה גרסה שונה ברמב"ם). במרכבת המשנה מבאר כוונת הראב"ד בקושייתו, שמהרמב"ם יוצא שהשורף בגת מחוץ למערכה הרי זה פסול, ומכאן שהחשיב

מבחינה הלכתית (ולא פרשנית) את הגת כמקום נפרד, ועל כך השגתו.

2. אולם בכמה כתבי יד חסרה הפסיקה על מחלוקת ר"י ור"ל בשחיטה, וכן בשטמ"ק אות ב, וכן משמע בתוס' ד"ה שנאמר.

הרמב"ם: הלכה כרבי יוחנן - וגם כרבי אושעיא

בהל' פרה אדומה (ד,ה) פוסק הרמב"ם: "היזה ולא כיון כנגד ההיכל – פסולה, שנאמר: 'אל נכח פני אהל מועד', עד שיכוון כנגד ההיכל ויהיה רואהו. וכן אם שחטה או שרפה שלא כנגד ההיכל - פסולה, שנאמר: 'ושחט אותה לפניו'". הרמב"ם פוסק כדעת ר' יוחנן, שהשחיטה והשריפה צריכות להיות כנגד ההיכל⁵. באשר לשחיטה הדבר ברור, שכן הלכה כר' יוחנן כנגד ריש לקיש, ובפרט שרב אדא בר אבהו סובר כר' יוחנן. אולם הכרעת הרמב"ם כר' יוחנן נגד ר' אושעיא טעונה הסבר, שכן בדרך כלל קיימא לן להיפך, משום שר' אושעיא היה גדול מר' יוחנן!⁶ אפשר שהרמב"ם סובר ששתי המחלוקות בסוגיה, על השחיטה ועל השריפה, תלויות זו בזו, והכריע כר' יוחנן בשריפה מכח דברי רב אדא בשחיטה.

הרמב"ם כותב הלכה נוספת שיש בה חידוש (ד,יא): "שרפה חוץ ממערכתה שנשחטה עליה... פסולה". זוהי המשנה בפרה "שרפה חוץ מגיתה פסולה", אלא שלא פירש את "חוץ מגיתה" כ"חוץ מהמקום הראוי לגיתה", אלא שאכן חובה לשרוף במקום השחיטה ממש, כדין בפני עצמו שהשחיטה והשריפה תהיינה באותו מקום (מרכבת המשנה; ובקרבן אורה תמה על הרמב"ם, מה המקור לדבריו). הראב"ד השיגו, וכתב: "שמרחיבין לה מקום לשריפה... ואם שרפה חוץ לאותו מקום פסול, ואותו מקום היה מכוון כנגד הפתח, שהוא מקום הזאה, אבל אין קפידא שתפסל בחוץ למקום שחיטתה". נראה שלדעתו אין דין שהשחיטה והשריפה תהיינה באותו מקום, אלא שהשריפה תהיה כנגד הפתח, ופירש כך את דין המשנה.

נראה שהמקור לרמב"ם הוא דברי ר' אושעיא כאן: "מקום שפורשת למיתה – שם תהא שריפתה, וכפירוש הירושלמי הנ"ל, שהכוונה להגביל את מקום השריפה למקום השחיטה. אפשר, אם כן, שזוהו גם הטעם להכרעה כר' יוחנן במחלוקתו עם ר' אושעיא: הרמב"ם סמך כאן, כדרכו, על הירושלמי, שעל פיו מימרת ר' אושעיא איננה חולקת כלל על ר' יוחנן, ולכן יש לפסוק כשניהם.

לשריפה: "והיזה אל נוכח פני אהל מועד... ושרף את הפרה לעיניו". ר' אושעיא מכשיר את הפרה גם כשנשרפה שלא כנגד הפתח, על פי הכתוב: "על פירשה ישרוף", שנדרש: במקום שפורשת למיתה – שם תהא שריפתה³. משתמע מהגמ', שדרשה זו לא באה להחמיר ולצמצם את מקום השריפה, אלא נאמרה רק לקולא: כל מקום שבו מתה הבהמה – כשר לשריפה, ללא הגבלה, וכפירוש רש"י: "מקום שפורשת למיתה – מקום שנפשה יוצאה בגמר פירכוסה וליציאת נפשה, שלא קבע לה הכתוב מקום". נראה שלכן פירש את "פורשת למיתה" על הפרכוס, ולא על השחיטה: השחיטה היא מעשה מצוה ששייך לקבוע לו מקום, אבל יציאת הנפש היא דבר המתרחש מעצמו, שאין לקבוע בו דינים היכן יהיה (הרש"ש אף מתקן בלשון רש"י: "וליצאת נפשה לא קבע הכתוב מקום"), ולכן למדנו מכאן שאין הגבלה על מקום השריפה.

הגמ' מקשרת בין שתי המחלוקות, ואומרת: "וכי תימא דלא מקיש [ר' יוחנן], והא אתמר שחטה שלא כנגד הפתח... ואיתמר נמי שרפה שלא כנגד הפתח...". כלומר, שיש קשר בין שתי שיטותיו של ר' יוחנן, המקיש את השחיטה ואת השריפה להזאה. עם זאת, אין הכרח שריש לקיש ור' אושעיא מודים זה לזה, ואפשר שכל אחד נחלק עם ר' יוחנן רק בפרט מסוים, על פי דרשתו המיוחדת⁴.

בירושלמי בתרומות (פ"ו ה"א) נאמרה דרשת ר' אושעיא במובן שונה: "אתון אמרין בשם ר' יוחנן: במקום שחיטתה שם תהא שריפתה, ולית אתון אמרין מיניהון [מניין למדנו זאת]. מהו כדון? רבי לעזר בשם רבי הושעיה: 'על פרשה ישרוף'. מה את שמע מינה? רבי ירמיה בשם רבי אימי: מקום פרישתה מחיים – שם תהא שריפתה". כמה נקודות מתחדשות בירושלמי: "מקום פרישתה מחיים" איננו הפרכוס, כפירוש רש"י, אלא השחיטה, כדברי ר' יוחנן "במקום שחיטתה שם תהא שריפתה". ממילא, דין זה בא להגביל את מקום השריפה, שיהיה במקום השחיטה, ולא להרחיב ולומר שאין זה משנה היכן תשרף. על פי זה מוסבר גם כיצד ר' יוחנן עצמו סובר כדרשת ר' אושעיא, שכן איננה מנוגדת להיקש בין ההזאה לשריפה.

3. יסוד הדרשה במילה "על פרשה" (מלאכת שלמה, פרה ד,ב), בניגוד לשאר החטאות הנשרפות, שבהן נאמר "ופרשו" (ויקרא ד,יא) או "ואת פרשו" (שמות כט,יד; ויקרא ח,יז; טז,ז). יתכן שגם לפי דרשה זו המילה "פרשה" מובנת כפשוטה, על גללי הבהמה שהטילה בחייה, ומכך שנשרפת עם הגללים – מוכח שנשרפת במקום שבו מתה, ולא הועברה לאחר מותה למקום אחר.

4. הדבר תלוי בהבנת הדרשה: "מקום שפורשת למיתה – שם תהא שריפתה". אם הכוונה למקום השחיטה – הכרח שר' אושעיא סובר כריש לקיש שגם מקום השחיטה אינו קבוע כנגד הפתח, שכן אם מקום השחיטה קבוע – מדוע הכשיר שריפה שלא כנגד הפתח? אולם אם הכוונה למקום יציאת הנשמה שאינו בהכרח מקום השחיטה, כדעת רש"י הנ"ל, ר' אושעיא אינו חייב לסבור כריש לקיש.

5. הרמב"ם מביא לימוד אחר, מ"ושחט אותה לפניו", ונראה שנקט כדרכו לימוד פשוט יותר, שפשט הכתוב שהשחיטה נעשית באותו מקום ולאותו כיוון

שבו הוא מזה.

6. מגיד משנה הל' שבת יח,ג וכסף משנה הל' קרבן פסח ז,ז, וכך מצינו בערויבין נגא, שר' יוחנן למד אצל ר' אושעיא, והחשיבו כגדול ממנו, עד שאמר עליו: "רבי אושעיא בריבי בדורו – כרבי מאיר בדורו... לכן של ראשונים כפתחו של אולם, ושל אחרונים כפתחו של היכל... אחרונים – רבי אושעיא בריבי, ואנו כמלא נקב מחט סידקית".

בהל' קרבן פסח א,ד פסק הרמב"ם כר' יוחנן נגד ר' אושעיא, ותמהו על כך נושאי הכלים, ובלחם משנה תירץ, שמכיוון שר' אושעיא הוזכר בסוגיה שם אחרי ר' יוחנן – מוכח שאינו ר' אושעיא בעל הברייתות, תלמיד ר' יהודה הנשיא, אלא אמורא אחר. תירוץ זה יפה גם לנדון דידן, כפי שהעירו ב'מקורות וצינונים' במהדו' פרנקל בהל' חגיגה שם, וצינון לחזון איש ששיער שאולי כאן הוא ר' אושעיא אחר. ברם, במקבילה בירושלמי הנ"ל דברי ר' אושעיא נאמרו מפי ר' אלעזר תלמידו, ונראה אם כן שמדובר בר' אושעיא רבה.

– פסולה? שהיזה או שחט או שרף כנגד הדרום או כנגד צפון או שהיה אחוריו למקדש, אבל אם עמד בין מזרח למערב ופניו כנגד פתח⁸ ההיכל, אף על פי שלא כיון כנגד פתח ההיכל בדקדוק – כשרה⁹. הרמב"ם כותב זאת אף לגבי השחיטה והשריפה, על פי הסוגיה כאן המשווה אותן להזאה.

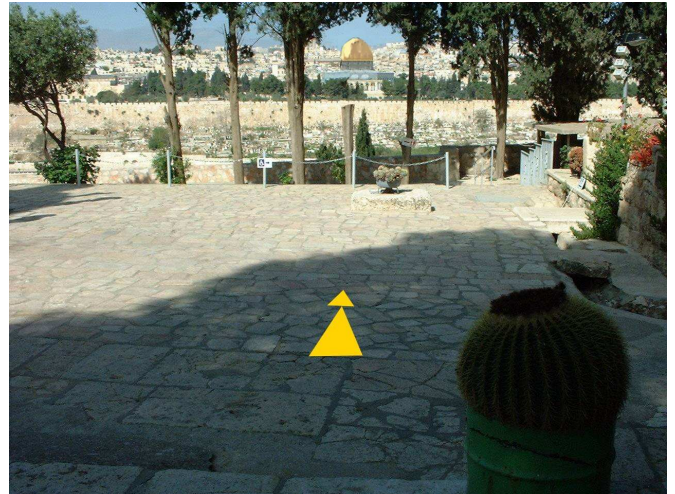
שיטת הראב"ד

הראב"ד השיג על הרמב"ם: "אע"פ שלא כיון כנגד הפתח – לא נראה בהזאה, שהרי אמרו במשנה (פרה פ"ד מ"ב): היזה ולא כיון כנגד הפתח פסולה, ובמידות (פ"ב מ"ד) אמרו שהיה מכיון ורואה פתחו של היכל בשעת הזאת הדם, אלמא בעינן כיוון וראיה". נראה מדבריו שמחלק בין ההזאה, שטעונה כנגד הפתח דווקא, לבין השחיטה והשריפה, שדי להן בכיוון כללי כדברי הרמב"ם.

לכאורה דבריו אינם מתיישבים עם הסוגיה במנחות, ואף לא עם הסוגיה כאן המשווה את השחיטה והשריפה להזאה (חזון נחום, פרה שם; קרן אורה במנחות). ואם דעתו שאין הלכה כסוגיה במנחות (משום שהמשנה בפרה והסוגיה כאן מצריכות "כנגד הפתח" ממש?) – מה המקום לחלק בזה בין הזאה לשחיטה ושריפה? ואם דעתו להלכה כחולקים על ר' יוחנן, וסוברים שהשחיטה והשריפה לא הוקשו לשחיטה – הרי גם אינן צריכות להיות לכיוון מערב כלל!

בספר 'אשיחה בחוקיך' (על מסכת פרה, סי' לד-לו) האריך בביאור הסוגיה, על פי הבחנה בין שלושה עניינים: א. מקום עמידת הכהן – האם בשעת ביצוע מעשי הפרה עליו להיות מול ההיכל. ב. כיוון עמידת הכהן – האם בשעת העשייה עליו להסב את פניו לכיוון ההיכל. ג. כיוון ההזאה – האם הכהן צריך להזות את הדם לכיוון ההיכל.

הדעה המקובלת באחרונים, שהסוגיה במנחות עוסקת בנושא הראשון הנ"ל (ואין חשיבות לכיוון העמידה או כיוון ההזאה), ולפיכך יוצא ממנה שניתן לעשות את הפרה גם שלא כנגד הפתח, בסתירה, לכאורה, לפשט המשנה בפרה והסוגיה כאן. אולם לדעת בעל 'אשיחה בחוקיך', כל מעשי הפרה צריכים להעשות כנגד הפתח ממש, כדברי ר' יוחנן כאן, ואין מחלוקת בדבר בין הרמב"ם לראב"ד. מחלוקתם עוסקת בנושא השני, האם הכהן צריך להסב את פניו אל ההיכל: לדעת הרמב"ם הסוגיה במנחות עוסקת בשאלה זו של כיוון העמידה (ראיה לכך מאיזכור "כנגד הצפון" ו"כנגד הדרום" יחד עם "אחוריו למקדש", כלומר, שעומד מול הפתח אך לא לכיוון הפתח), ומכריעה שדי בכך שהכהן יסב את פניו מערבה, לאו דווקא אל פתח ההיכל. ואילו לדעת הראב"ד הסוגיה במנחות עוסקת בשאלה השלישית, מהו כיוון ההזאות, אבל הכהן צריך להסב את פניו כנגד הפתח ממש. ומכיוון שמדובר בכיוון ההזאות בלבד – אין ללמוד

המקום המשוער בו נעשתה הפרה האדומה. במאמר שנתפרסם בקובץ 'תחומין' (כב עמ' 537-542) מזהה המחבר, הרב יונתן אדלר, את המקום בהר הזיתים הנראה בתמונה כמקום שריפת הפרה (כיום - חצר כנסיית דומינוס פלווט. ועיין שו"ת חוות יאיר סי' א, בעניין איסור "לא ישמע על פיק", "דאין איסור רק במזכירו באיזה ענין שלא לצורך... כל שכן שאין למנוע לכתוב בספר לתכלית בירור המצוה"). התמונה כאן - באדיבות המחבר.

איתור המקום מתבסס על היותו מול מקום ההיכל, "אל נכח פני אהל מועד", הן מבחינת הגובה והן מבחינת כיוון מזרח-מערב. נוסף על כך, בדיקה שנערכה במקום העלתה שיש בו משטח סלעי רחב, שתחתיו חלל ריק גדול, המתאים לטהרת מקום השריפה.

סוגיית הגמרא במנחות: ההזאה כשרה גם שלא כנגד הפתח

בגמ' כאן נאמר בפשטות שההזאה צריכה להיות כנגד הפתח, והדיון רק על השחיטה והשריפה, האם הן נלמדות ממנה. כך שנינו במפורש במסכת פרה (פ"ד מ"ב): "היזה ולא כיון כנגד הפתח – פסולה". ברם, בגמ' במנחות (כו"ב, כח"א) מתבאר שגם ההזאה אינה צריכה להיות ממש כנגד הפתח. הגמ' שם מקשה על סתירה בין שתי ברייתות: על פי האחת – "שבע הזאות שבפרה שעשאן... שלא מכוונות – פסולות", ועל פי השניה – כשרות. רבא מיישב את הסתירה: "הא דקאי מזרח ומערב ואדי, הא דקאי צפון ודרום ואדי". ופירש רש"י (ד"ה הא דקאי): "ואם עמד כהן בפניו למערב ואחוריו למזרח והיזה, שכך מצותו, אפילו אינם מכוונות כנגד הפתח – כשרות". נמצא, שדין "אל נכח פני אהל מועד" בהזאה מובנו שהכהן יעמוד ממזרח למקדש ויזה מערבה, אבל אין חובה להזות כנגד הפתח דווקא.

אם נבוא ליישב את הסוגיה במנחות עם הסוגיה כאן והמשנה בפרה, נצטרך לומר ש"כנגד הפתח" שנאמר בסוגיין אינו בדווקא, אלא מובנו שהשחיטה והשריפה תהיינה ממזרח למקדש, כאמור (קרן אורה מנחות שם; חזון איש פרה סי' ז סק"א⁷).

הרמב"ם (הל' פרה אדומה ד,ו) פוסק כסוגיית הגמ' במנחות: "במה דברים אמורים [שאם לא כיון כנגד ההיכל

8. כך הנוסח בכתבי היד, ובדפוסים נשמטה מילת "פתח" כאן ובהמשך.

9. כן כתב בזבח תודה במנחות שם.

7. לדעתו גם הגמ' במנחות לא מכשירה כל מקום ממזרח לירושלים, אלא ההזאה צריכה להיות כנגד ההיכל, ובאה הגמ' רק לומר שאין צורך שיעמוד כנגד הפתח ממש.

להוציא מהבנה זו, וכתבו: "קמשמע לן דפסולה משום דבעיא חוץ לג' מחנות". על פי דבריהם, מסתבר שאין כאן הוה-אמינא ממשית להכשיר לפנים מן החומה, אלא שבא ר' יוחנן להוציא מידי טעות בעניין זה (וראה באיילת השחר לגרא"ל שטיינמן שליט"א, בשם החזון איש, שיש צריכותות בגמ' שאין בהן סברה ממשית אלא "סברה כל דהו", וזוהי דוגמא לדבר).

הרמב"ם בהל' פרה אדומה (ד"י) כותב: "שחטה חוץ ממקום שריפתה"¹⁰, אפילו שחטה לפנים מן החומה – פסולה". מדבריו ניתן לשמוע שהפסול משום שחט שלא במקום השריפה, אבל אם היה שוחט ושורף לפנים מן החומה – הרי זה כשר (ליקוטי הלכות ושפת אמת כאן; חסדי דוד פרה ג,יא), וכך פשטות לשון הרמב"ם (הל' פרה אדומה ג,א): "אין שורפין את הפרה אלא חוץ להר הבית [ולא "חוץ לירושלים"]", שנאמר 'והוציא אותה אל מחוץ למחנה', ובהר המשחה היו שורפין אותה"¹¹. אך הכסף משנה (ג,א) והר"י קורקוס (ד"י) מפרשים אחרת, שחובה לשרוף חוץ לג' מחנות.

סיכום

הפרה האדומה נשרפת ב"גת", כלומר, מקום עמוק (רש"י תוס' וערוך, והרמב"ם חולק). נחלקו אמוראים האם השחיטה והשריפה צריכות להעשות דווקא כנגד הפתח, כדוגמת ההזאה. הרמב"ם פוסק שכן, ובדעת הראב"ד יש שהבינו שאין צורך בכך (חזון נחום, ותמה על כך).

בגמ' במנחות נאמר שאין חובה להזות כנגד הפתח ממש, וכן פסק הרמב"ם גם לגבי השחיטה והשריפה. יש שהבינו שמדובר על מקום עשיית מצוות אלה, ולמדו מכאן שדי שיהיו ממזרח למקדש, ולא ממש כנגד הפתח (קרן אורה וחזון איש). ויש שפירש שחובה לעשות את המצוות הללו בשטח שכנגד הפתח, אלא שהכהן יכול לעשותן כשפניו אינם כלפי הפתח דווקא, אלא למערב בכללו (אשיחה בחוקיקר, לדעת הרמב"ם); או שההזאה עצמה לא תהיה ישר כנגד הפתח אלא תנטה הצידה (שם, לדעת הראב"ד).

לדעת הרמב"ם נאמר דין נוסף במקום השריפה, שתהיה בדיוק במקום שבו נשחטה הפרה, ובראב"ד משמע שחולק בדבר. נראה שזוהי מחלוקת שני התלמודים בפירוש מימרת ר' אושעיא.

הפרה נשחטת ונשרפת "חוץ לשלוש מחנות", כלומר, מחוץ לירושלים. לדעת תוס' דין זה מעכב, ואילו בדעת הרמב"ם נחלקו אחרונים, האם פסל את השחיטה לפנים מן החומה משום שהמקום אינו ראוי למעשי הפרה כלל (ר"י קורקוס), או רק במקרה שלא שרף שם את הפרה (ליקוטי הלכות).

מכאן על השחיטה והשריפה, שבהן לא שייך כלל לדון על כיוון הפעולה עצמה, ולכן הראב"ד מבדיל בינן לבין ההזאה.

בכך יישב כמה קשיים: א. הסוגיה במנחות איננה סותרת לפשט המשנה בפרה והסוגיה כאן, שמצריכות "כנגד הפתח". ב. מלשון המשנה בפרה: "שרפה חוץ מגיתה..." היזה ולא כיון כנגד הפתח – פסולה", שפותחת בשריפה ובכל זאת מציינת את הכיוון לגבי ההזאה בלבד, משתמע להדיא שיש דין מיוחד בהזאה שאיננו קיים בשריפה, בניגוד, לכאורה, לדברי ר' יוחנן כאן. כמו כן במשנה במידות פ"ב מ"ד: "שהכהן השורף את הפרה עומד בהר המשחה ומתכוון ורואה פתחו של היכל בשעת הזיית הדם". ולפירושו הרי זה מיושב, שהסוגיה כאן עוסקת במקום העשייה, ואילו המשניות עוסקות בכיוון עמידת הכהן.

חומת ירושלים המקודשת. בצילום נראית "החומה הרחבה", בלב הרובע היהודי בעיר העתיקה בימינו. חומה זו נבנתה על ידי חזקיהו, והיא מסמנת את גבולותיה המקודשים של ירושלים בימי הבית הראשון. לדעת תוספות חובה לשחוט את הפרה ולעשות את כל מעשיה מחוץ לחומת ירושלים, ובדעת הרמב"ם אין זה ברור האם הדבר מעכב.

שחיטה ושריפה בירושלים

כאמור, ר' יוחנן מפרש ש"חוץ מגיתה" היינו לפנים מחומת ירושלים. הגמ' מסיקה שלדעתו גם מחוץ לחומה פסול אם אינו כנגד הפתח, וכוונתו לחדש ש"אפילו לפנים מן החומה, דקרובי קרבה ואימא תתכשר, קמשמע לן".

על פי הבנת הגמ' בתחילה, ברור שלפנים מן החומה יש בו פסול מצד עצמו, שכן הפסוק "והוציא אותה אל מחוץ למחנה" מלמד על חוץ לג' מחנות, כדרשת הגמ' לעיל (קה,ב), וכן פירש רש"י (ד"ה לפנים מן החומה). מאידך, מן המסקנה ניתן להבין להיפך: לפנים מן החומה – יש בו מעלה, ומשמע שמטעם זה היה מקום להכשיר אפילו אם אינו כנגד הפתח, וקמשמע לן שלא, אבל אם ישחט לפנים מן החומה וכנגד הפתח – הרי זה כשר. תוס' (ד"ה אבל) באו

11. לדעת הליקוטי הלכות הדרשה ש"אל מחוץ למחנה" היינו ג' מחנות היא לכתחילה ולא לעיכובא, ואילו לדעת החסדי דוד דרשה זו היא דעת יחיד, אלא שנהגו לעשותה בהר המשחה.

10. במרכבת המשנה (בהל' יא) פירש שכוונתו: חוץ מן המקום הראוי לשריפתה, שכן הדבר פשוט שקביעת המקום לשריפה היא הזמנה בעלמא, ואם אחר כך שחט במקום אחר – יכול לתת בו את העצים. אך בחסדי דוד פרה ג,יא נוקט שמעשה שהוכן מקום לשריפה – אסור לשחוט במקום אחר.